

Huw Irranca-Davies AS/MS
Y Dirprwy Brif Weinidog ac Ysgrifennydd y Cabinet dros
Newid Hinsawdd a Materion Gwledig
Deputy First Minister and Cabinet Secretary for Climate
Change and Rural Affairs

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf: PO/HIDCC/0090/25

Andrew RT Davies AS
Cadeirydd
Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

2 Ebrill 2025

Annwyl Andrew,

Diolch am eich llythyr ynglŷn â theitlau Arglwydd y Faenor a'r effaith ar dir comin.
Byddaf yn ymdrin â'ch cwestiynau fesul un.

**Cwestiwn 1: Beth yw safbwynt presennol Llywodraeth Cymru ar y defnydd o deitlau
'Arglwydd y Faenor' i feddiannu tir comin?**

Mae'n bwysig tynnu sylw at y ffaith bod tir comin a hawliau porwyr yn cael eu diogelu gan wahanol ddeddfau Seneddol, yn enwedig Deddf Tiroedd Cyffredin 2006. Mae'r fframwaith cyfreithiol hwn yn cynnwys darpariaeth ar gyfer ceisio rhwymedïau drwy'r llys ar gyfer gwaith anawdurdodedig ar dir comin a gweithgareddau amaethyddol anawdurdodedig. Mae hefyd yn diddymu cau tir gan y perchennog, cyfraith ganoloesol a oedd yn caniatáu i Arglwyddi y Faenor amgáu tir comin.

Gellid ystyried teitlau Arglwyddi y Faenor yng nghyd-destun perchnogaeth tir yn fwy cyffredinol, ac os yw tiffeddiannwr yn gweithredu y tu allan i'w hawliau, efallai y bydd amddiffyniad cyfreithiol ar gael, yn dibynnu ar yr amgylchiadau. Er enghraifft, gellid rhoi gwybod i'r heddlu am ymddygiad troseddol o fygythiadau neu drais. Gallai unrhyw waith cyfyngedig heb ganiatâd fod yn destun cais i'r Llys Sirol (gweler adrannau 38 a 41 o Ddeddf Tiroedd Comin 2006).

Gan y gall hawliau maenoraidd amrywio, nid oes safbwynt cyffredinol gan Lywodraeth Cymru ar y mater ar hyn o bryd. Pe bai gweithredoedd Arglwydd y Faenor, neu yn wir dirffeddiannwr, yn gweithredu y tu allan i'w hawl gyfreithiol, mae'n debygol y byddai'n cael ei ystyried yn fater preifat, ac mae'n debygol y byddai angen cyngor cyfreithiol annibynnol ar y rhai yr effeithir arnynt. Efallai y gallai undebau ffermwyr gynorthwyo pe bai ffioedd cyfreithiol ar gyfer cwmnïau cyfreithiol preifat yn ormod o faich.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Huw.Irranca-Davies@llyw.cymru
Correspondence.Huw.Irranca-Davies@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn y Gymraeg. Byddwn yn ateb i ohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn yr un iaith ac ni fydd gohebu yn y Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Cwestiwn 2: A oes unrhyw waith polisi y gallai Llywodraeth Cymru ei wneud i sicrhau bod y cam o brynu'r teitlau hyn yn llai deniadol?

Fel y nodwyd uchod, mae hawliau tir comin a phorwyr cysylltiedig eisoes yn cael eu diogelu gan y gyfraith. Ar hyn o bryd prif ffocws Llywodraeth Cymru o ran tir comin yw gweithredu'r rhannau sy'n weddill o Ddeddf Tiroedd Comin 2006, yn bennaf Rhan 1, adran 25 a fydd yn cyflwyno cofrestrau electronig o diroedd comin a meysydd pentrefi. Bydd hyn yn helpu i sicrhau eu hirhoedledd ac yn darparu cofnodion hawdd cael gafael arnynt i gominwyr ac aelodau o'r cyhoedd.

Cwestiwn 3: Pa sefydliad(au) sy'n gyfrifol am y mater hwn a phwy ddylai fod yn cefnogi'r bobl yr effeithir arnynt?

Mae'n anodd rhoi ymateb llawn i'r cwestiwn hwn heb fanylion pellach. Fel y nodwyd, mae hawliau tir comin a phorwyr yn cael eu diogelu gan y gyfraith. Os amheuir ymddygiad troseddol gan unrhyw dirfeddiannwr neu Arglwydd y Faenor, yna dylid cysylltu â'r heddlu. Os yw'r mater yn torri deddfwriaeth tiroedd comin, er enghraifft a.38 o'r Ddeddf Tiroedd Comin 2006 lle mae gwaith cyfyngedig sy'n gofyn am ganiatâd yn cael ei wneud ar dir comin, mae'r Ddeddf yn galluogi unrhyw berson i wneud cais i'r Llys Sirol i gywiro'r sefyllfa. Efallai y gallai undebau ffermwyr hefyd gynorthwyo.

Cwestiwn 4: A yw'r Llywodraeth wedi rhoi unrhyw ystyriaeth i sut y gellir diogelu hawliau porwyr ar dir comin pan brynir teitlau 'Arglwydd y Faenor' ar y farchnad agored?

Mae hawliau tir comin a phorwyr eisoes yn cael eu diogelu gan y gyfraith. Os nad yw Arglwydd y Faenor yn gweithredu o fewn ei hawliau cyfreithiol ac yn atal y cominwyr rhag arfer eu hawliau, y rheolau y maent yn eu torri fyddai'n pennu'r camau nesaf. Er enghraifft, mae digwyddiadau o ymddygiad troseddol yn fater i'r heddlu. Os yw'n fater sifil, gallent fynd â'r achos i'r llys. Unwaith eto, gallai undeb ffermwyr eu cefnogi gyda hyn.

Cwestiwn 5: A gafodd y mater hwn ei drafod fel rhan o'r broses o ddatblygu'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy?

Mae sut y gall tirfeddianwyr a'r rhai sydd â hawliau tiroedd comin gael mynediad at gyllid wedi'i ystyried yn llawn yn ystod camau datblygu'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy, ac mae'r Amlinelliad Cynllun diwygiedig a gyhoeddwyd fis Tachwedd diwethaf yn rhoi'r diweddariad diweddaraf ar ddatblygiad y cynllun. Os yw Arglwydd y Faenor neu dirfeddiannwr yn gweithredu y tu allan i'r gyfraith, mae hyn yn fater ar gyfer camau cyfreithiol neu, yn achos ymddygiad troseddol, yr heddlu.

Yn gywir,

Huw Irranca-Davies AS/MS

Y Dirprwy Brif Weinidog ac Ysgrifennydd y Cabinet dros Newid Hinsawdd
a Materion Gwledig

Deputy First Minister and Cabinet Secretary for Climate Change and Rural Affairs